Forskningen, industrin och etiken

Medicinsk forskning blir alltmer beroende av näringslivets pengar. Idag kommer mer än tiondel av finansieringen från näringslivet, och de utländska företagen svarar för en allt större del.

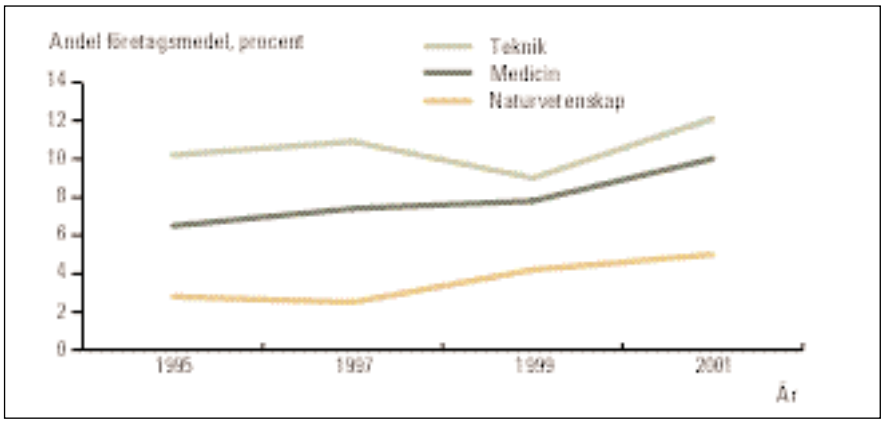
Läkartidningen inleder idag en serie om relationen mellan forskningen och industrin.

Ett omtvistat område är relationen till tobaksindustrin. Efter förra årets avslöjanden om forskares band till tobaksindustrin skulle flera fakulteter diskutera medel från tobaksindustrin. Vi har tagit reda på hur det gick.

Universitet som företagsinvestering

Näringslivspengar allt viktigare för svensk medicinsk forskning

År 2001 stod näringslivet för drygt en tiondel av den totala finansieringen av universitetens medicinska forskning och utveckling. Kurvan för beroendet av näringslivet har stigit kraftigt de senaste åren, och det är framför allt utländska företag som ökar sina investeringar i svensk forskning.

Universitetsforskningen inom området teknik är fortfarande mer beroende av näringslivets pengar än universitetsforskningen inom området medicin. Men den medicinska forskningen närmar sig, och 2001 var en tiondel av forskningen finansierad av svenska och utländska företag. Källa: SCB.

Universitetens beroende av extern finansiering, det vill säga all finansiering utom statens basanslag, har ökat stadigt de senaste 20 åren. I en nordisk jämförelse är det bara Finland som gått i samma riktning, men med en ännu brantare stigande kurva för beroende av extern finansiering. Idag svarar externa finansiärer för över hälften av den totala forskningsfinansieringen vid universiteten i både Sverige och Finland.

Till skillnad från övriga nordiska länder är det också bara Sverige och Finland som använder huvuddelen av den externa finansieringen till medicinsk och teknisk forskning. I Högskoleverkets rapport »Lika olika« från 2002, framgår det att i Danmark och Norge, där »mjukare« vetenskapliga områden såsom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning har en högre prioritet, har andelen externa medel ökat bara marginellt under 1990-talet. Ökningen har i stort sett skett i samma takt som ökningen av de direkta statsanslagen.

Ulf Sandström på Institutet för studier av forskning och utbildning visar i en ny rapport hur utländska företag i allt större utsträckning svarar för universitetens externfinansiering.

FOTO: HANS PETTERSSON

Av den externa finansieringen till svenska universitet svarar näringslivet för mellan 4 och 5 procent. Så har det varit i stort sett under hela 1990-talet. Men den siffran gäller inte för medicinsk forskning. Med en ökning på omkring 1 procentenhet per år sedan slutet av 1990-talet för andelen företagsmedel, är den medicinska forskningen vid universiteten idag till över 10 procent beroende av näringslivet (se diagram ovan).

Det ökade behovet av externa finansiärer generellt sett kan bland annat förklaras med de kraftigt ökade kostnaderna för instrument, apparatur, provtagning etc inom det medicinska området, samtidigt som de statliga basanslagen i stort sett legat stilla.

Mer pengar från utlandet

Att medicinsk forskning svarar för en mycket stor andel av företagsfinansierad forskning framgår även då olika universitet jämförs, vilket SISTER (Institutet för studier av forskning och utbildning) nu har gjort. Jämförelsen ingår i rapporten »Företagens finansiering av universitetsforskning« från 2003.

Med utgångspunkt från uppgifter från SCB för åren 1995–2001 avseende företagsfinansierad FoU framgår det att Karolinska institutet, KI, det enda »medicinska« universitetet, fördubblat beroendet av näringslivets finansiering sedan 1995. År 2001 tog KI emot drygt 250 miljoner kronor från näringslivet för FoU, medan den medicinska forskningen vid andra universitet mottog betydligt mindre. Av de externa medlen till KI och Uppsala universitet, UU, svarade näringslivet för drygt 12 procent år 2001, medan andelen för Göteborgs universitet, GU, var strax under 9 procent och för Lunds universitet, LU, cirka 6 procent.

SISTER har även kartlagt de utländska företagens andel av den totala företagsfinansieringen av FoU inom äm-

Forskningen, industrin och etiken

nesområdet medicin på svenska universitet, med hjälp av statistik från SCB. Mellan 1995 och 2001 ökade de utländska företagen sin andel av den totala företagsfinansieringen av forskning på svenska universitet från omkring 20 procent till närmare 40 procent.

– Karolinska institutet har arbetat mycket aktivt med att få utländska finansiärer inom företagssektorn och svarar för en stor del av ökningen, säger Ulf Sandström, forskningsledare på SISTER.

– Generellt sett har framstegen inom genomforskningen lett till förhoppningar om nya patent och licenser, och företagens intresse för universitetsforskningen har därför ökat i både USA och Europa. Man har förstått att man måste vara med och finansiera forskningen om man vill få ta del av framstegen.

Sverige är ganska likt exempelvis England ifråga om näringslivets inflytande över den medicinska universitetsforskningen, uppger Ulf Sandström. Däremot är förhållandena annorlunda i USA, där de privata företagen får en stor andel av de statliga medel som fördelas.

– Omkring 42 procent av de federala medlen i USA går till forskningen inom privata företag. För 2001 handlade det för NIHs (National Institutes of Health) om cirka en miljard dollar. Det finns ett synsätt i USA att man mer är intresserade av att svara på specifika vetenskapliga frågeställningar än av vem som utför själva forskningen, säger Ulf Sandström.

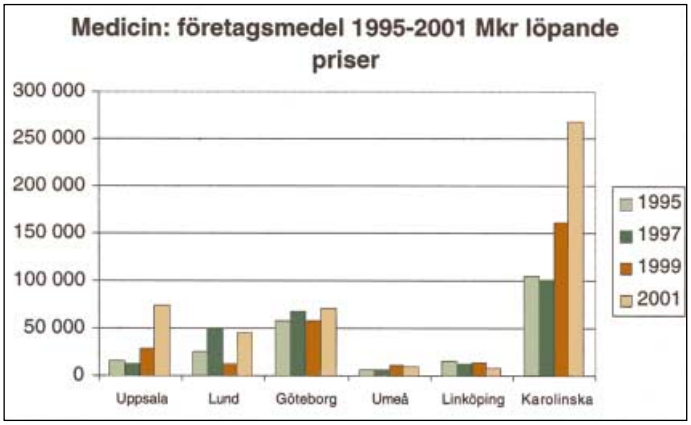
– Företagen måste ju också själva bygga upp en egen grundforskningskompetens för att klara av att skanna av universitetens forskning och inleda bra samarbeten. Men trots att företagen får en stor andel av de federala medlen är ett normalt anslag till en forskare på ett universitet ändå fem gånger större än motsvarande anslag till en svensk forskare.

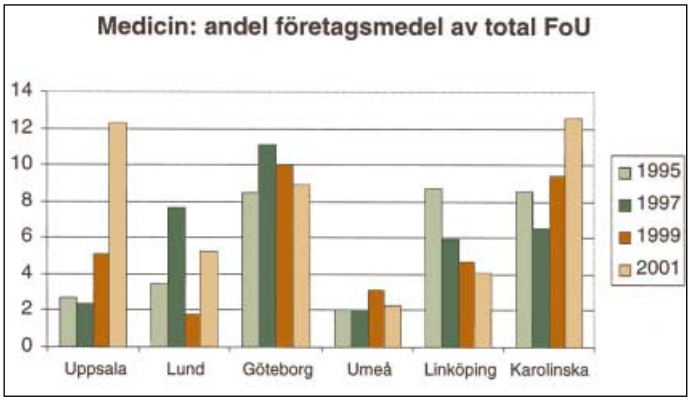
För de engelska kollegerna handlar det om betydligt mer pengar än för svenska forskare, trots en viss likhet i fråga om näringslivets inflytande. Det beror till stor del på de anslag från stiftelser för stora sjukdomsgrupper, vilka gör forskarnas långsiktiga villkor mer stabila än vad som är fallet med anslag från privata företag.

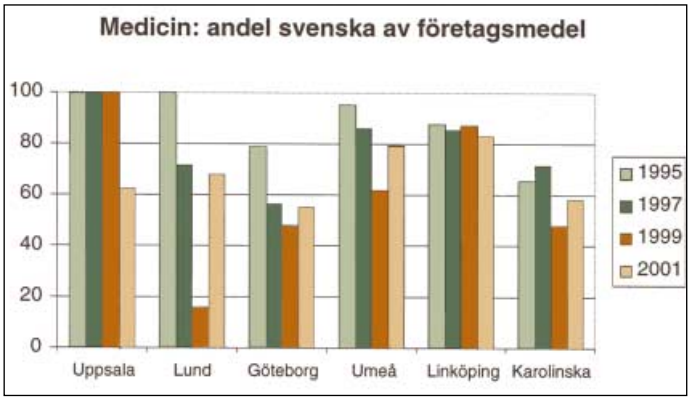
Klyftan mellan USA och EU för hur mycket som pengar som går till forskning har ökat under hela 1990-talet. Idag satsar USA 2,8 procent av BNP på forskning, medan EU-länderna satsar 1,94 procent av BNP. Sverige ligger som enskilt EU-land mycket högt med 4,3 procent av BNP till forskning och utveckling (2001), vilket motsvarar 96,7 miljarder kronor. Av dessa svarar universitetssektorns FoU för 18,8 miljarder kronor.

Effekterna av USAs försprång till Europa ifråga om forskningssatsningar framgår bland annat i EU-kommissionens nyligen utkomna rapport »Third European report on science & technology indicators 2003«. Den visar att europeiska forskare i ökad utsträckning väljer att flytta till USA och till amerikanska forskningsintensiva företag för att få arbeta i bra forskningsmiljöer. Europa har exempelvis fler som doktorerar än USA, men andelen forskare inom näringslivet är nu bara 5,4 per 1 000 anställda mot USAs 8,7 per 1 000 anställda.

Peter Örn
peter.orn@lakartidningen.se

SISTER (Institutet för studier av forskning och utbildning) har jämfört den medicinska forskningen vid landets universitet. Jämförelsen ingår i rapporten »Företagens finansiering av universitetsforskning« från 2003. Med utgångspunkt från uppgifter från SCB för åren 1995–2001 avseende företagsfinansierad FoU framgår det att Karolinska institutet, det enda »medicinska« universitetet, fördubblat beroendet av näringslivets finansiering sedan 1995. Källa: Högskoleverkets NU-databas.

Fakta/Intäkter medicinsk forskning

De totala intäkterna till medicinsk forskning vid universiteten uppgick enligt SISTERs korrigerade SCB-data till 4 977 miljoner kronor år 2001, jämfört med 3 751 miljoner kronor 1995 i löpande priser. Av det svarade direkta statsanslag (fakultetsmedel plus ALF-medel) för 2 025 miljoner kronor (2001) och svenska plus utländska företag för 475 miljoner kronor (2001).
Motsvarande siffror 1995 var för statliga fakultetsanslag 1 972 miljoner kronor och svenska plus utländska företag 228 miljoner kronor. Till detta ska räknas en kostnadsförändring under den aktuella perioden på cirka 20 procent.